

Hur många tranor finns det i Sverige

- och hur kommer antalet att utvecklas i framtiden? (2004)

Foto: Mikael Hake

Det råder stor enighet om att antalet tranor i Sverige har ökat under de senaste två decennierna. Tranor orsakar skada på odlad gröda i jordbruksområden, och skadorna har fått större omfattning i takt med att antalet tranor har ökat. För att vi skall kunna göra prognoser av hur skadebilden kommer att se ut i framtiden, är det alltså viktigt att vi övervakar hur antalet tranor i landet förändras.

Detta faktablad är ett samarbetsprojekt mellan Viltskadecenter och Svenska Tranarbetsgruppen. Vi redovisar här vad vi idag vet om tranans populationsstorlek i Sverige och diskuterar hur vi tror att antalet tranor kommer att förändras under de kommande åren.

Värdefullt vetande

Antalet tranor i Sverige har ökat kraftigt under de senaste två decennierna. Särskilt kraftig har ökningen varit bland tranor som vistas i jordbruksområden i olika delar av landet. Detta har medfört stora problem för en del lantbrukare, eftersom tranorna gett sig på odlad gröda i allt större omfattning. Speciellt attraktiva är nysådda sädesfält på våren och hösten, samt potatisfält under sommaren och hösten. Under den senare hälften av vegetationssäsongen får även omogen och mogen säd, samt fält med morötter och ärtor ofta påhälsning.

Om vi skall kunna göra en prognos av hur skadebilden kommer att utvecklas framöver, måste vi kontinuerligt övervaka antalet tranor i landet. Under

2003 gjorde Svenska Tranarbetsgruppen och Viltskadecenter en uppskattning av det svenska tranbeståndets storlek. Här redovisar vi dessa beräkningar och presenterar resultat från årliga räkningar av antalet tranor som håller till i ett jordbruksområde kring de grunda slättsjöarna Östra och Västra Kvismaren, strax sydost om Örebro i Närke. Vi diskuterar också hur vi tror att antalet tranor i landet kommer att förändras i framtiden.

Kraftig ökning

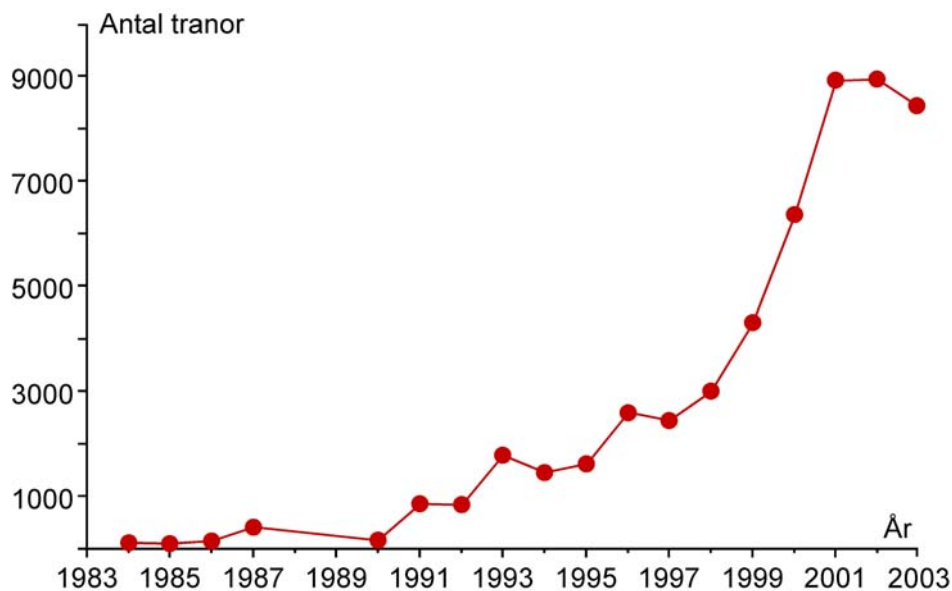
Vid den rikstäckande inventering som gjordes av Sveriges Ornitologiska Förening 1980, beräknade man att ca 12 000 par trana häckade i Sverige. Tranan hade då rykte om sig att vara en skygg fågel som höll till på mossar och

myrar i de stora barrskogsområdena. Endast i sällsynta fall vågade den sig fram i områden med mycket mänsklig aktivitet. Undantaget var Hornborgasjön i Västergötland, där en stor mängd tranor samlades under våren för att äta av den mat som lades ut vid den så kallade "Trandansen" nära Stora Bjurum.

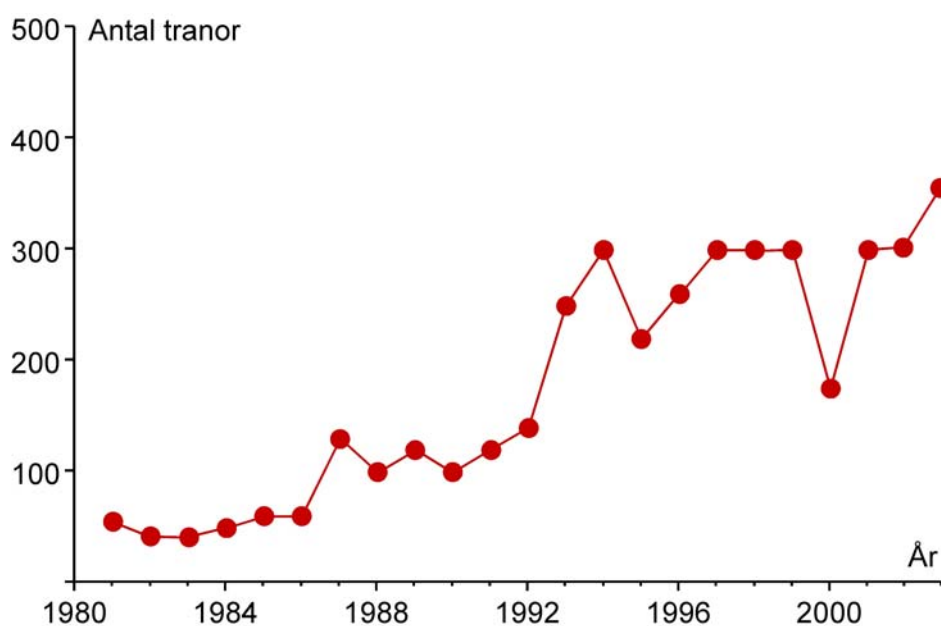
Under 1980- och 1990-talet blev det allt mer uppenbart att antalet tranor i landet ökade. Detta tog sig två olika uttryck. Dels ökade antalet häckande par, dels ökade antalet tranor som vistades i jordbruksområden under framför allt våren och hösten. När det gäller ökningen i antalet häckande par, finns inventeringsuppgifter från några olika delar av landet. Under perioden 1980-2000 ökade till exempel antalet häckande par i Tranemo kommun i södra Västergötland från 30 till 110, och i landskapet Västmanland förändrades antalet under samma period från 280 till 650 par. Antalet häckande tranor har alltså ökat kraftigt under de senaste 20 åren.

Uppskattat antal

På grundval av inventeringsresultaten från de två nämnda områdena, samt uppgifter om häckningstäthet från ett par andra platser i landet, bland annat Dalarna och Västerbotten, gjordes 2003 en uppskattning av hur många tranor som numera häckar i Sverige. Genom att titta på vilka naturgeografiska regioner de inventerade områdena ligger inom, och sedan överföra siffrorna på tätheten häckande par till samtliga områden med liknande naturgeografi, kunde vi få en bild av den totala häckningstätheten i landet. Viss avräkning för latitudinella skillnader gjordes, det vill säga att tätheten häckande par antogs minska ju längre upp mot fjällkedjan och ju längre norrut i landet man kommer. Vi kunde även beräkna det totala antalet tranor som befinner sig i Sverige under hösten. Det gjorde vi genom att ta hänsyn till tranans reproduktion, samt proportionen mellan gamla och icke-häckande unga fåglar

Figur 1. Maximalt antal tranor som vistats vid Kvismaren under höstarna 1984-2003.

Figur 2. Maximalt antal tranor som vistats vid Kvismaren under somrarna 1981-2003.

På många platser i Sverige där det samlas mycket tranor, räknas fåglarna varje vecka då de flyger in till sina övernattningsplatser. Foto: Mikael Hake.

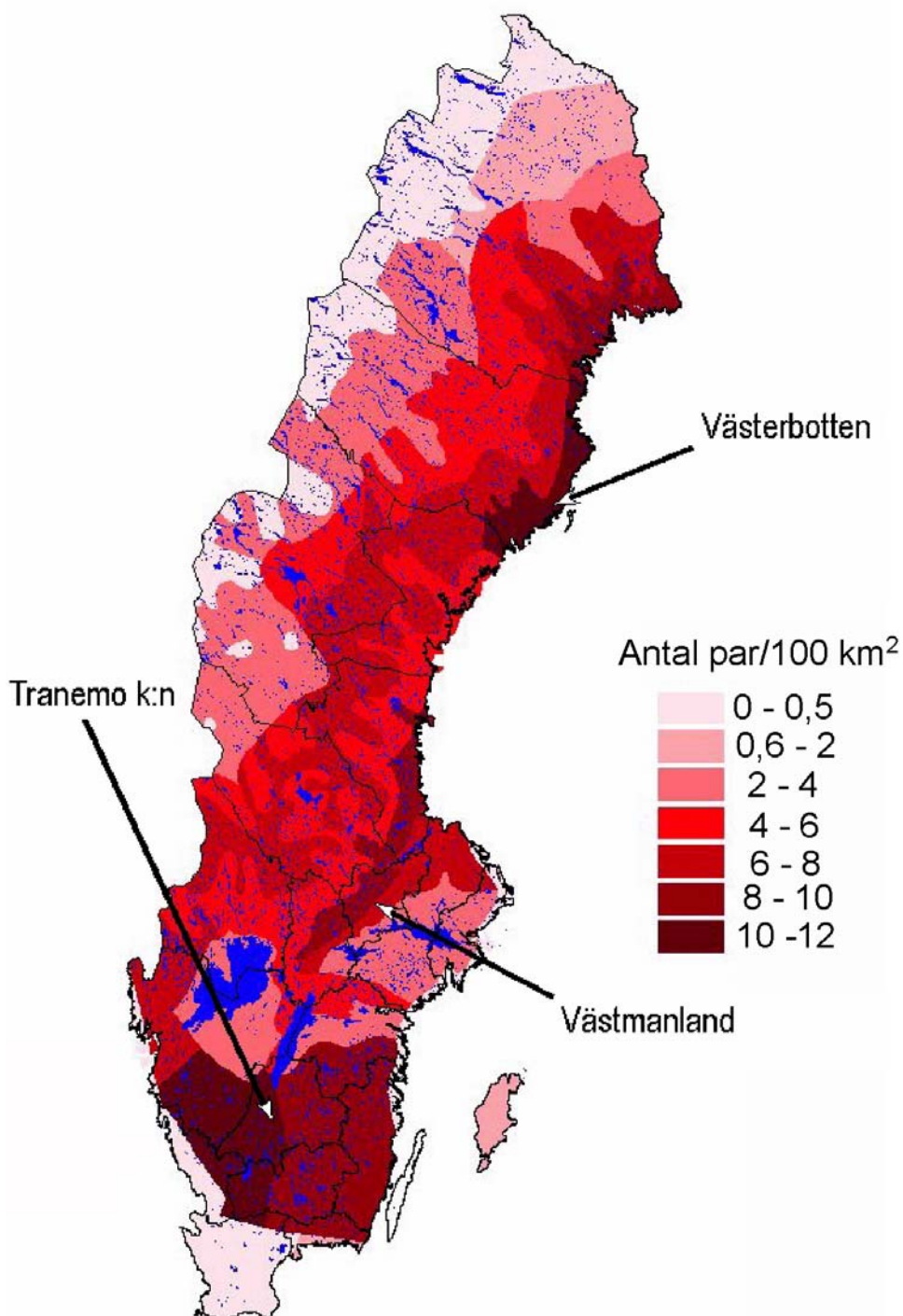
som räknats in vid samlingsplatser i olika delar av landet under hösten. Tranan börjar normalt inte att häcka förrän den är 4-5 år gammal.

Vår uppskattning visade att ca 66 000 tranor befinner sig i landet under hösten. Av dessa är 20 000 häckande par, 3 000 par som hävdar revir men inte häckar, samt 20 000 unga tranor som ännu inte börjat häcka. Detta inkluderar även årsungarna. Det verkar alltså som om antalet tranor som häckar i Sverige har fördubblats under perioden 1980-2003.

När det gäller antalet tranor som håller till i jordbruksområden, finner man en betydligt kraftigare ökning. Ett bra exempel hämtar vi från Kvismareområdet som ligger strax sydost om Örebro i Närke. Fram till 1990 vistades mycket få tranor i området, men därefter skedde en explosionsartad utveckling. Under en tioårsperiod ökade det maximala antalet tranor som höll till vid Kvismaren under hösten från i princip noll till nästan 9 000 (se figur 1)! På våren ökade det maximala antalet under samma period från ett fåtal till drygt 2 000, och dessutom etablerades en flock på ca 300 unga, icke-häckande tranor som drog omkring i området under sommaren (figur 2).

Tranan och människan

Varför har då antalet tranor som håller till i jordbruksområden ökat så enormt under de senaste 15 åren? Som tidigare nämnts har antalet par som häckar i landet ungefär fördubblats under denna period, men detta står ju inte alls i proportion till ökningen som skett i jordbruksområden. Det är troligen flera olika faktorer som ligger bakom denna förändring. En viktig sådan är att de grunda slättsjöar som finns i många jordbruksområden restaurerats under senare år och numera erbjuder lämpliga övernattningsplatser för tranorna. Dessutom verkar det som om fåglarna "lärt" sig att de inte längre

Figur 3. Beräknad utbredning och täthet av häckande tranor i Sverige 2003. Ju mörkare färg, desto tätare förekomst. Kartan är hämtad från den presentation som U. Skyllberg, S. Lundgren, P. Hansson, D. Green och M. Hake höll under den 5:e Europeiska trankonferensen i Sverige, 11-13 april 2003.

behöver vara rädda för människan. Detta kan delvis bero på en ökad respekt för jaktförbudet på tranor i Europa under senare år, framför allt i områden tranan besöker under flyttningen och under vintern. Det som hänt är i alla fall att tranorna ändrat sitt beteende och börjat vistas i områden där de tidigare inte vågade sig fram. Förr var tranan en "vildmarksfågel" som häckade på myrar ute i skogen, och fram till för 20 år sedan var det inte vanligt att den gav sig

ut på fält i närheten av mänsklig bebyggelse. Nuförtiden ser man ofta tranor som knallar upp mellan hus för att undersöka potatisfält, och det händer till och med att man ser fåglar som promenerar efter såmaskiner under våren och äter upp utsädet.

Den ökade oräddheten har dessutom bidragit till att tranorna kunnat ockupera allt fler lämpliga häckplatser i närheten av mänsklig aktivitet. Detta torde vara en av förklaringarna till att antalet

häckande par i landet har ökat. Dessutom kan man inte utesluta att rävskebbon haft en viss inverkan. Rävnen verkar vara tranans huvudsakliga fiende, och nedgången i rävstammen till följd av skabb har troligen haft en positiv inverkan framför allt på tranans reproduktion.

Hur många kommer de att bli?

Vad är det då som begränsar tranans antal, och hur många kommer de att bli? Detta är svårt att svara på, men man kan konstatera att de senaste årens maxantal som räknats in vid Kvismaren under hösten har legat på en stabil nivå, vilket indikerar ett trendbrott i den kraftiga ökningen som skedde under perioden 1990-2000 (figur 1). En liknande trend har noterats även i andra jordbruksområden där räkningar kontinuerligt görs, till exempel vid Hornborgasjön och Tåkern, och det finns även en klar tendens till att ökningen i antalet häckande par inom vissa områden har stagnerat under de senaste åren. Kanske är det så att antalet tranor nu kommit upp på en såpass hög nivå att det inte finns plats för fler på häckplatser och i jordbruksområden? Det troliga är alltså att den kraftigaste ökningen nu är avklarad, och att antalet kommer att stabiliseras. Kanske blir det till och med så att antalet tranor minskar igen så småningom. En sådan utveckling har man nämligen sett hos andra fågelarter som plötsligt ökat snabbt i antal.

Under alla omständigheter är det troligen tillgången på häckplatser som i slutändan kommer att vara den begränsande faktorn. När alla lämpliga häckplatser är ockuperade, kommer alltså antalet

Antalet tranor som häckar i Sverige har fördubblats under de senaste 20 åren. Tranan får som mest två ungar per år. Det här paret, som höll till vid Kvismaren under hösten 2003, har alltså haft maximal utdelning. Foto: Mikael Hake.

tranor att stabiliseras på en viss nivå. När denna nivå nås är det idag svårt att avgöra, och det är därför viktigt att inventeringarna av häckande tranor i olika delar av landet upprätthålls. För att få ett

grepp om hur omfattningen av skador på odlad gröda kommer att utvecklas, är det dessutom nödvändigt att fortsätta räkningarna av antalet tranor som håller till i känsliga jordbruksområden.

Förr var tranan en fågel som mest höll till ute i de stora skogarna. Numera drar den sig inte för att söka upp och utnyttja vad människan erbjuder. Foto: Mikael Hake.

Grimsö Forskningsstation
730 91 Riddarhyttan
Telefon: 0581 - 69 73 12
0581 - 920 70
Fax: 0581 - 69 73 10
viltskadecenter@nvb.slu.se
www.viltskadecenter.se

Viltskadecenter arbetar på uppdrag av Naturvårdsverket och bistår med information om vilka förebyggande åtgärder som kan vidtas för att förhindra skador som orsakas av fredat vilt. Centret är ett serviceorgan för myndigheter, organisationer, enskilda näringsidkare och för allmänheten.